

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้คือ

1. เพื่อรวบรวมและจำแนกประเภทนิทานตลกในจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อทำดัชนีเรื่องนิทานตลกในจังหวัดเชียงใหม่

ระเบียบวิธีวิจัย

ขั้นตอนในการทำวิจัยมีดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนิทานพื้นบ้าน นิทานตลก และประวัติศาสตร์สังคมล้านนา ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
2. สืบหาข้อมูลเกี่ยวกับนิทานตลกภาคเหนือที่สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
3. เก็บข้อมูลบันทึกเทปซึ่งสถาบันวิจัยสังคมยังไม่ได้เก็บ และบันทึกการเล่านิทานด้วยเครื่องบันทึกเสียงเป็นเรื่อง ๆ ไป
4. ถ่ายเสียงจากแถบบันทึกเสียงออกมาเป็นลายลักษณ์อักษรแบบคำต่อคำ ด้วยอักษรและอักษรวิธีของภาษาไทยภาคกลาง โดยให้ใกล้เคียงกับเสียงจริงของวิทยากรมากที่สุด
5. จำแนกประเภทนิทานตลกตามแนวคิดของนิทาน ซึ่งสถิติ รอมสัน จำแนกไว้ 16 ประเภท
6. ทำดัชนีเรื่องตามประเภทของนิทาน โดยเรียงลำดับชื่อเรื่องตามลำดับตัวอักษรภาษาไทยกลาง โดยอาศัยวิธีการเรียงลำดับตัวอักษรตามพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525
7. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

✓ สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยสามารถสรุปผลได้ดังนี้คือ จำนวนนิทานตลกในจังหวัดเชียงใหม่ที่เก็บรวบรวมได้มีทั้งหมด 136 เรื่อง สามารถจัดประเภทตามแนวคิดของนิทานได้ 13 ประเภทดังนี้คือ

1. ความฉลาด
2. ความโง่
3. ชนะการแข่งขันด้วยกลลวง

4. การหนีด้วยกลลวง
5. กลลวงที่ทารุณ
6. การล่อลวงและการผิดประเวณี
7. กลลวงโดยวิธีแบ่งทับ
8. การปลอมแปลง
9. การกล่าวหาที่ผิด
10. ภรรยาเลว
11. หูหนวก
12. นักบวช
13. การมดเท็จและการไม่

นอกจากจะสามารถจัดประเภทตามแนวคิดของนิทานได้ 13 ประเภทดังที่กล่าวมาแล้ว จากข้อมูลนิทานตลกที่รวบรวมได้ยังสามารถนำมาจัดประเภทได้อีก 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. นิทานตลกที่มีแนวคิดเกี่ยวกับความเข้าใจผิด ซึ่งสามารถจัดเป็นประเภทย่อย ๆ ได้อีก 3 ประเภท ดังนี้คือ

- 1.1 ความเข้าใจผิดอันเนื่องมาจากการใช้ภาษา
- 1.2 ความเข้าใจผิดอันเนื่องมาจากการฟังอย่างไม่ถ้วนถี่
- 1.3 ความเข้าใจผิดอันเนื่องมาจากการกระทำ
2. นิทานตลกหยาบโหล ซึ่งสามารถจัดเป็นประเภทย่อย ๆ ได้อีก 5 ประเภทคือ
 - 2.1 นิทานตลกหยาบโหลที่เกี่ยวกับความเข้าใจผิด
 - 2.2 นิทานตลกหยาบโหลที่เกี่ยวกับสามีภรรยา
 - 2.3 นิทานตลกหยาบโหลที่เกี่ยวกับแม่ยายกับลูกเขย
 - 2.4 นิทานตลกหยาบโหลที่เกี่ยวกับพ่อตากับลูกเขย
 - 2.5 นิทานตลกหยาบโหลที่เกี่ยวกับกิตติศักดิ์ใหม่ พระ และซี

นิทานตลกในจังหวัดเชียงใหม่ทั้งหมดนี้ สามารถแบ่งประเภทตัวละครได้ 5 พวก ได้แก่

1. ตัวละครที่เป็นกษัตริย์และชนชั้นปกครอง
2. ตัวละครที่เป็นพระ
3. ตัวละครที่เป็นสามัญชน
4. ตัวละครที่เป็นชนกลุ่มน้อย
5. ตัวละครที่เป็นสัตว์

อภิปรายผล

ข้อสังเกตที่ได้จากการรวบรวมนิทานตลกในจังหวัดเชียงใหม่มีดังนี้

ตัวละคร

จำนวนนิทานตลกในจังหวัดเชียงใหม่ที่รวบรวมได้มี 136 เรื่อง ทั้งนี้สามารถแบ่งตามตัวละครได้ 5 พวก คือ

1. ตัวละครที่เป็นกษัตริย์และชนชั้นปกครอง	มี	5	เรื่อง
2. ตัวละครที่เป็นพระ	มี	30	เรื่อง
3. ตัวละครที่เป็นสามัญชน	มี	82	เรื่อง
4. ตัวละครที่เป็นชนกลุ่มน้อย	มี	14	เรื่อง
5. ตัวละครที่เป็นสัตว์	มี	5	เรื่อง

จะเห็นว่าตัวละครในนิทานตลกส่วนใหญ่จะเป็นตัวละครที่เป็นสามัญชน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนิทานพื้นบ้านส่วนใหญ่มีต้นกำเนิดมาจากกลุ่มชนระดับนี้ ผู้เล่าอาจเล่าโดยนำข้อมูลมาจากบุคคลซึ่งอยู่ในระดับเดียวกัน จึงทำให้นิทานชาวบ้านทั่วไปมีตัวละครเป็นสามัญชน รองลงมาได้แก่ตัวละครที่เป็นพระ สังคมชนบทชาวบ้านมีความสัมพันธ์กับพระมาก การที่เอาพระมาเป็นตัวตลก มีผู้ให้ข้อสังเกตว่า อาจเป็นเพราะชาวบ้านมีความคับข้องใจที่ต้องอุปการะพระ ต้องกราบไหว้ยกย่องพระอยู่เสมอ เมื่อชาวบ้านไม่สามารถพูดหรือแสดงออกถึงความคับข้องใจออกมาโดยตรงได้ จึงแสดงออกมาในแง่ของการล้อเลียน เป็นเรื่องตลก (อุดม รุ่งเรืองศรี 2528 : 216 - 217) นอกจากนี้ยังมีตัวละครที่เป็นชนต่างเผ่า เช่น ชมุ ยอง ชาวเขาเผ่าต่าง ๆ เช่น แม้ว เย้า กระเหรี่ยง ซึ่งส่วนใหญ่ตัวละครเหล่านี้จะมีพฤติกรรมตกเป็นรองตัวละครอื่น ๆ

การเปลี่ยนแปลงรายละเอียดของนิทาน

เป็นที่น่าสังเกตว่า นิทานตลกที่รวบรวมได้บางเรื่องมีมากกว่า 1 ส่วนวน ซึ่งอาจสรุปปัจจัยที่ทำให้นิทานเรื่องเดียวกันมีลักษณะเนื้อเรื่องเปลี่ยนแปลงไปมี 3 ประการ คือ

1. ผู้เล่านิทาน นิทานเรื่องเดียวกัน นักเล่านิทานอาจจะจำเรื่องราวได้ไม่เหมือนกัน แต่ละคนก็มีลีลาในการเล่าตลอดจนความสนใจในรายละเอียดต่าง ๆ ไม่เหมือนกัน บางคนอาจชอบพรรณนาให้รายละเอียดในเรื่องต่าง ๆ มาก บางคนชอบรวบรัด บางคนชอบเล่าให้แปลกนิสสาร บางคนชอบเล่าเรียบ ๆ นักเล่าเรื่องบางคนอาจจำเรื่องที่ตนเคยฟังมาไม่ได้ก็ข้ามเนื้อความตอนนั้นเสีย หรือแต่งใหม่เพิ่มเติม

นอกจากนี้ เพศ อายุ และอาชีพของผู้เล่าก็มีส่วนสัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงเนื้อเรื่อง
ของนิทาน ทั้งนี้เพราะผู้เล่าแต่ละคนอาจมีความสนใจไม่เหมือนกัน เช่น คนแก่สนใจเรื่องอิงคตินิยาย
เด็กชายชอบความสนุกสนาน ถ้าผู้เล่าเป็นผู้ชายก็อาจเพิ่มเติมเรื่องที่จะเล่าให้แปลกพิสดารขึ้น เป็นต้น

2. ผู้ฟังนิทาน บางครั้งผู้ฟังนิทานก็มีส่วนทำให้นิทานมีเรื่องราวที่แตกต่างกันออกไป มุข
ตลกบางเรื่องจะเล่าต่อเมื่อผู้ฟังเป็นชายล้วน ถ้ามีผู้หญิงวิธีการเล่าอาจแตกต่างกันไป มีการขีดเกลาเรื่อง
ให้สนุกสนานมากขึ้น

3. จุดประสงค์ในการเล่า นิทานอาจถูกนำไปเล่าในโอกาสต่าง ๆ และผู้เล่าอาจมีจุด
ประสงค์ในการเล่าต่าง ๆ กัน เช่น เล่าเพื่อความสนุกสนาน เล่าเพื่อต้องการแทรกการอบรมสั่งสอน
 เป็นต้น

จากข้อมูลนิทานตลกในจังหวัดเชียงใหม่จะพบว่า นิทานเรื่องเดียวกันที่มีหลายสำนวน จะ
มีลักษณะแตกต่างกันดังนี้

1. มีการละความหรือตัดข้อความบางตอนออก เช่น เรื่องตุ้เจ้าจ้าวแฉะหลวก กับเรื่อง
เซียงเมียงคำพญา นิทานสองเรื่องนี้มีเนื้อหาอย่างเดียวกันคือ เป็นเรื่องของพระที่เดินทางไปซื้อเกลือ มี
แฉะติดตามไปด้วย ปรากฏพระขี่ม้าแต่แฉะเดินแบกถุงเกลือกลับ แฉะจึงคิดอุบายที่จะให้พระมาแบกถุง
เกลือได้สำเร็จ แต่พระทนนึกไม่ไหว ด้วยความไม่รู้เรื่องจึงเอาเกลือโยนลงไปในน้ำ ตั้งใจว่าจะกลับ
มาเอาทีหลัง เมื่อกลับมาปรากฏว่าเกลือละลายน้ำหมด แต่พระถูกแฉะหลวกว่าปลาเอาเกลือไปกิน พระ
จึงสั่งให้แฉะจับปลาขึ้นมาทุกตัว และพระก็ช่วยจับด้วย เมื่อพระเห็นปลาดุกก็ถามแฉะว่าจะจับขึ้นมาอย่าง
ไร แฉะหลวกให้จับทางหัว พระจึงถูกปลาดุกยักได้รับความเจ็บปวดมาก ในเรื่องตุ้เจ้าจ้าวแฉะหลวก
เรื่องจะจบลงที่พระแค้นมากจึงให้แฉะเอาปลาไปต้ม แฉะหัวจึงแอบกินปลาหมด และได้หาอุบายโดยการ
จับแมลงวันหลายตัวซึ่งที่หม้อต้มปลา เมื่อพระเปิดหม้อต้มปลาดุกก็เห็นแมลงวันตอมก้างปลา แฉะจึงบอกว่า
แมลงวันกินปลาหมด พระโกรธมากบอกกับแฉะว่าถ้าเห็นแมลงวันที่ไหนต้องตีให้ตาย เณิณแมลงวันบินไป
จับที่จุมูกของพระ แฉะตีแมลงวันจนพระสลบไป ส่วนเรื่องเซียงเมียงคำพญา เรื่องจะจบลงที่พระถูกปลา
ดุกยักได้รับความเจ็บปวด เซียงเมียงจึงอาสาว่าจะไปหาไม้มาทำเป็นคานหามพระกลับวัด แต่ด้วยความที่
เกียจจึงแกล้งกลิ้งหินลงมา และตะโกนให้พระวิ่งหนีเพื่อที่ตนจะได้ไม่ต้องหามพระกลับวัด

จะเห็นได้ว่านิทานทั้งสองเรื่องนี้มีเนื้อหาในตอนต้นคล้ายคลึงกัน แต่เรื่องเซียงเมียงคำ
พญา จะตัดเหตุการณ์ที่แฉะขโมยกินปลาออก แล้วเปลี่ยนเหตุการณ์ในตอนจบของเรื่อง ซึ่งจะเห็นว่า ไม่
ว่าผู้เล่าจะตัดหรือเปลี่ยนเหตุการณ์ไปอย่างไร ก็ไม่ทำให้นิทานสองเรื่องนี้ขาดความสมบูรณ์ เรื่องอาจจะ
จบได้ตั้งแต่ตอนพระถูกแฉะหลวกให้แบกเกลือ นอกจากนี้การที่เรื่องเซียงเมียงคำพญา ไม่มีเหตุการณ์
ในตอนแฉะหลวกกินปลา ก็อาจจะเป็นไปได้ว่าผู้เล่าไม่สามารถจำเหตุการณ์ในเรื่องเดิมได้หมด จึงตัด

เหตุการณ์ในตอนนั้นออกไป

2. การเปลี่ยนแปลงรายละเอียด เช่น เรื่องชะโยมσύติเจ้า และเรื่องตุ้เจ้าอย่างเวย เรื่องชะโยมσύติเจ้า เป็นเรื่องของเด็กวัดที่เดินตามพระไปบิณฑบาต เด็กวัดอยากกลับวัดเร็ว ๆ ก็ออกอุบายคุยกับเด็กวัดอีกคนหนึ่งว่า หลวงพี่ของตงเดินเร็วกว่า เด็กวัดอีกคนไม่ยอมแพ้ก็คุยว่าหลวงพี่ของตงเดินเร็วเช่นกัน เมื่อพระได้ยืนต่างฝ่ายต่างต้องการเอาชนะ จึงรีบเดิน เป็นอันว่าอุบายของพระได้ผล ส่วนเรื่องตุ้เจ้าอย่างเวย เนื้อเรื่องส่วนใหญ่จะเหมือนเรื่องชะโยมσύติเจ้า ต่างกันที่ตัวเรื่องตุ้เจ้าอย่างเวย เด็กวัดรู้สึกภูมิใจที่หลวงพี่ของตงเดินเร็วจึงพูดโอ้อวดกับเด็กวัดด้วยกัน จึงทำให้พระทั้งสองอยากเอาชนะกัน ในส่วนนี้จะเห็นความแตกต่างกันในรายละเอียดที่เป็นสาเหตุที่ทำให้พระทั้งสองต้องเดินแข่งกัน ความแตกต่างในรายละเอียดเช่นนี้ อาจมีสาเหตุมาจากการที่ผู้เล่านิทานไม่สามารถจดจำรายละเอียดปลีกย่อยของเรื่องได้ จึงมีการเปลี่ยนรายละเอียดลงไปบางตอน

งานสะท้อนจากนิทานตลก

แม้ว่านิทานจะเป็นเรื่องของจินตนาการ แต่เนื่องจากผู้เล่านิทานเป็นสมาชิกของสังคม นิทานจึงมักสะท้อนให้เห็นลักษณะของสังคม วิถีชีวิต ตลอดจนทัศนคติของคนในสังคมได้ไม่มากก็น้อย เพราะฉะนั้น จากข้อมูลนิทานตลกที่รวบรวมได้ จะสามารถสะท้อนให้เห็นลักษณะของสังคมล้านนาอย่างกว้าง ๆ ได้ดังนี้

1. นิทานตลกหลายเรื่องที่สะท้อนให้เห็นว่าสังคมล้านนาเป็นสังคมเกษตรกรรม ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพในการทำนา ทำไร่ นอกจากนั้นชาวล้านนายังมีอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว โดยไม่ทำเป็นอาชีพหลัก คือ การจับสัตว์น้ำ เช่น การจับปลา เต่า และการหาของป่า นอกจากนี้จะพบว่าบุคคลอีกระดับหนึ่ง ซึ่งมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีจะประกอบอาชีพการทำป่าไม้

2. ทางด้านครอบครัว จากข้อมูลนิทานตลกที่รวบรวมได้หลายเรื่อง จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับพ่อตากับลูกเขย แม่ยายกับลูกเขย มากกว่าที่จะเป็นเรื่องของพ่อแม่สามีกับลูกสะใภ้ ทั้งนี้ก็เป็นเพราะในสังคมของชาวล้านนาเมื่อหนุ่มสาวผู้ใดแต่งงานกัน ฝ่ายชายจะมาอยู่ในบ้านของฝ่ายหญิง เมื่อเป็นแรงงานในครอบครัว นอกจากนั้นการที่ฝ่ายชายมาอยู่บ้านของฝ่ายหญิงอาจจะทำให้พ่อแม่ของฝ่ายหญิงเบาใจว่าลูกสาวของตนจะไม่ถูกรังแก และพ่อแม่ของฝ่ายหญิงจะได้ควบคุมความประพฤติของลูกเขยไปในตัวด้วย เพราะฉะนั้นความสัมพันธ์ระหว่างพ่อตากับลูกเขยจะมีความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่สามีกับลูกสะใภ้

เกี่ยวกับการเลือกคู่ครอง นิทานตลกหลายเรื่องสะท้อนให้เห็นค่านิยมที่พ่อแม่ของฝ่ายหญิงจะเลือกคู่ครองให้ลูกสาวของตนว่า จะต้องเลือกผู้ชายที่มีอู่สาก เพราะเชื่อว่าผู้ชายคนนั้นขยัน มีความอดทน ซึ่งจะทำให้ลูกสาวของตนมีชีวิตที่สุขสบาย ไม่เดือดร้อน

๑. ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ถึงแม้ว่านิทานตลกหลายเรื่อง จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับศาสนา ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชาวล้านนานิยมถือศาสนาพุทธ แต่ยังมีชาวบ้านบางส่วนที่มีความเชื่อทางด้านไสยศาสตร์เรื่องผี มีการรบบานศาลกล่าวต่อสิ่งศักดิ์ให้ช่วยเหลือเมื่อได้รับความทุกข์

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะได้มีการเก็บรวบรวมนิทานตลกในจังหวัดต่าง ๆ ทางภาคเหนือ และนำมาจัดประเภท อาจะจัดประเภทตามแนวคิดของเรื่อง จัดประเภทตามแบบเรื่อง หรือจัดประเภทตามอนุภาคของเรื่อง และนำข้อมูลที่ได้มาศึกษาวิเคราะห์ในระดับลึกต่อไป